

POSTANOWIENIE

Dnia 2 lutego 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

SSN Agnieszka Piotrowska

w sprawie z wniosku K. B.
przy uczestnictwie J. B.
o podział majątku wspólnego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 2 lutego 2022 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie
od postanowienia Sądu Okręgowego w R.
z dnia 19 lipca 2019 r., sygn. akt V Ca [...],

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w R. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 23 sierpnia 2017 r. Sąd Rejonowy w R., orzekając ponownie w sprawie z wniosku K. B. z udziałem J. B. o podział majątku wspólnego, ustalił skład i wartość ich majątku wspólnego oraz stwierdził, że udziały uczestników postępowania w majątku wspólnym są równe. Dokonał podziału

majątku wspólnego, ustalając jego wartość na kwotę 458 743,35 zł w ten sposób, że na rzecz wnioskodawczynie K. B. przyznał prawo własności lokalu mieszkalnego położonego w R. przy ul. L. [...] oraz samochodu osobowego marki L. L., na rzecz uczestnika J. B. przyznał prawo własności nieruchomości o pow. 0,64 ha zabudowanej budynkiem mieszkalnym położonej w Ż. przy ul. G. [...], nieruchomości o pow. 0,43 ha zabudowanej budynkiem gospodarczym położonej w Ż. oraz kwotę 980 zł stanowiącą równowartość prawa własności samochodu osobowego marki A. [...] zbytego przez uczestnika postępowania. Nadto zasądził od uczestnika na rzecz wnioskodawczym kwotę 89 149,53 zł tytułem spłaty jej udziału w majątku wspólnym.

Sąd Okręgowy w R. uwzględnił częściowo apelacje wnioskodawczynie i uczestnika postępowania. W postanowieniu z dnia 19 lipca 2019 r. ustalił wartość majątku wspólnego na kwotę 923 470 zł. Nie zmieniając sposobu podziału majątku wspólnego zasądził od wnioskodawczynie K. B. na rzecz uczestnika J. B. kwotę 83 018,27 tytułem spłaty jego udziału w majątku wspólnym.

Sąd Okręgowy stwierdził, że przy ponownym rozpoznaniu sprawy przez Sąd Rejonowy nastąpiła zmiana stanu faktycznego. Wnioskodawczynie K. B. złożyła w dniu 23 listopada 2016 r., oświadczenie w którym zobowiązała się do spłaty w całości kredytu zaciągniętego w dniu 30 lipca 2010 r. we frankach szwajcarskich w Banku [...], a uczestnik w oświadczeniu z dnia 26 lipca 2017 r. zobowiązał się do spłaty kredytu zaciągniętego w dniu 4 lutego 2010 r., obciążającego nieruchomość położoną w Ż.. Swoje stanowiska w tym przedmiocie uczestnicy postępowania podtrzymali w trakcie trwania postępowania, dochodząc do porozumienia w kwestii spłat długów stanowiących kredyty bankowe obciążające majątek wspólny.

W tej sytuacji Sąd Okręgowy uznał, że brak było podstaw do rozliczania wartości obciążenia hipotecznego nieruchomości i zaliczenia w poczet nakładów na majątek wspólny rat kredytów uiszczonych przez każdego z uczestników po orzeczeniu rozwodu. Odwołał się w tym zakresie do postanowień Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2019 r., III CZP 21/18 i z dnia 28 marca 2019 r., III CZP 41/18, w których stwierdzono, że w sprawie o podział majątku wspólnego

małżonków, obejmującego nieruchomości obciążoną hipoteką zabezpieczającą udzielony małżonkom kredyt bankowy, sąd - przydzielając tę nieruchomość na własność jednego z małżonków - ustala jej wartość, jeżeli nie przemawiają przeciwko temu ważne względy, z pominięciem wartości obciążenia hipotecznego.

Zdaniem Sądu Okręgowego apelacja uczestnika okazała się uzasadniona jedynie w części kwestionującej wysokość nakładu poczynionego przez uczestnika z majątku osobistego na majątek wspólny w postaci lokalu mieszkalnego położonego w R. przy ulicy L. [...]. Skoro wartość tego mieszkania wynosi obecnie 400 580 zł, zaś uczestnik J. B. poczynił nakład z majątku osobistego na majątek wspólny stanowiący 56,3% wartości mieszkania, co odpowiada kwocie 259 306.54 zł, to nakład w tej wysokości podlegał rozliczeniu, a nie kwota 116 500 zł, tj. kwota pochodząca ze sprzedaży mieszkania uczestnika przy ulicy H. [...] w R., przeznaczona pierwotnie na zakup mieszkania przy ulicy L. w R. za cenę 206.927 zł. Między datą nabycia tego mieszkania w 2004 r., a datą rozliczenia nakładów zmieniła się jego wartość, co oznacza, że nakład poczyniony z majątku odrębnego uczestnika na majątek wspólny należało ustalić jako stosunek tych nakładów do wartości rynkowej nabytego lokalu z chwili jego nabycia, a następnie odnieść do wartości z chwili podziału (uchwały SN z dnia 16 grudnia 1980 r., III CZP 46/80 i z dnia 17 kwietnia 1989 r., III CZP 31/89).

Apelację wnioskodawczynie K. B. Sąd Okręgowy uznał za uzasadnioną jedynie w części dotyczącej kwoty uzyskanej przez uczestnika postępowania ze sprzedaży samochodu A.. Jego wartość, przyjęta przez Sąd pierwszej instancji na kwotę 980 zł, nie odpowiadała wartości rzeczywistej, ustalonej przez biegłego na kwotę 6240 zł.

Wnioskodawczynie w skardze kasacyjnej zarzuciła naruszenie przepisów postępowania - art. 567 § 3 w zw. z art. 684, art. 386 § 6 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oraz naruszenie przepisów prawa materialnego - art. 45 i 46 k.r.o. w zw. z art. 212 § 1 k.c., oraz art. 5 k.c. Wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zakres zarzutów zawartych w skardze kasacyjnej wnioskodawczynie, określający granice jej rozpoznania, nakazuje uznać, że nie jest kwestionowany skład majątku wspólnego, wartość jego składników oraz sposób podziału, którego dokonał Sąd Okręgowy. Kwestią sporną pozostaje sposób rozliczenia nakładów dokonanych na majątek wspólny przez wnioskodawczynię i uczestnika postępowania oraz możliwość uwzględnienia obciążenia nieruchomości podlegających podziałowi hipotekami, których ustanowienie było związane z zaciągniętymi w czasie obowiązywania ustroju wspólności ustawowej kredytami bankowymi.

W skardze kasacyjnej bezzasadnie zakwestionowano sposób rozliczenia nakładu uczestnika postępowania na zakup lokalu mieszkalnego położonego w R. przy ul. L. [...]. W postępowaniu kasacyjnym Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi, których dokonał Sąd drugiej instancji (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Z ustaleń tych wynika, że przed zawarciem związku małżeńskiego o uczestnik postępowania był właścicielem lokalu mieszkalnego położonego w R. przy ul. H. i lokal ten został sprzedany w czasie trwania wspólności ustawowej za cenę 116 500 zł. Uzyskana kwota została następnie w całości przeznaczona na kupno lokalu przy ul. L. za cenę 206 927 zł. W świetle tych ustaleń Sąd Okręgowy zasadnie dokonał rozliczenia nakładu uczestnika postępowania, przyjmując, że z jego majątku odrębnego pokryto 56,3% ceny zakupu mieszkania przy ul. L. i tę proporcję ceny nabycia lokalu uwzględnił przy jego aktualnej wartości, wynoszącej 400 580 zł. Błędnie natomiast ustalił, że 56,3% z kwoty 400 580 zł. stanowi 259 306,54 zł. W skardze kasacyjnej trafnie wskazano, że jest to 225 526,54 zł i ta kwota powinna być uwzględniona jako wysokość nakładu dokonanego przez uczestnika postępowania. Jedynie w tym zakresie uzasadniony był zarzut naruszenia art. 45 k.r.o. przy dokonywaniu rozliczenia nakładu uczestnika postępowania.

W pełni zasadne były natomiast zarzuty skargi kasacyjnej dotyczące kwestii obciążenia nieruchomości podlegających podziałowi hipotekami oraz pominięcia nakładów wnioskodawczynie w postaci spłat przez nią kredytów mieszkaniowych zaciągniętych przez uczestników postępowania w 2008 r. i 2010 r., po ustaniu wspólności ustawowej małżeńskiej w 2010 r. Sąd Okręgowy podzielił ustalenia Sądu pierwszej instancji, który przyjął, że wnioskodawczynie z tego tytułu dokonała

spłat w wysokości łącznie 96 969,53 zł. Sąd drugiej instancji zmienił postanowienie Sądu pierwszej instancji dotyczące rozliczenia tych spłat w formie nakładu wnioskodawczynie, stwierdzając, że przemawia za tym „zmiana stanu faktycznego”, za którą uznał złożenie przez uczestników postępowania oświadczeń, w których zobowiązali się do spłacenia we własnym zakresie zaciągniętych kredytów bankowych; wnioskodawczynie kredytu udzielonego w 2008 r. we frankach szwajcarskich, którego datę Sąd Okręgowy wskazał błędnie na 30 lipca 2010 r. (oświadczenie z dnia 23 listopada 2016 r.), a uczestnik kredytu hipotecznego zaciągniętego w 2010 r. (oświadczenie z dnia 26 lipca 2017 r.). Złożenie tych oświadczeń Sąd Okręgowy uznał jednocześnie za jedyną i wystarczającą podstawę do zmiany postanowienia działowego Sądu pierwszej instancji, który uznał, że wartość nieruchomości podlegających podziałowi należy pomniejszyć o wysokość obciążeń hipotecznych wynikających z zabezpieczonych w ten sposób kredytów bankowych. Uzasadniając swoje stanowisko Sąd Okręgowy odwołał się między innymi do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2019 r., III CZP 21/18 (błędnie powołując ją jako postanowienie), w której stwierdzono, że w sprawie o podział majątku wspólnego małżonków, obejmującego nieruchomość obciążoną hipoteką zabezpieczającą udzielony małżonkom kredyt bankowy, sąd - przydzielając tę nieruchomość na własność jednego z małżonków - ustala jego wartość, jeżeli nie przemawiają przeciwko temu ważne względy, z pominięciem wartości obciążenia hipotecznego.

Powyższe stanowisko Sądu Okręgowego zostało trafnie zakwestionowane w skardze kasacyjnej wnioskodawczynie. W uzasadnieniu uchwały z dnia 28 marca 2019 r. Sąd Najwyższy podzielił stanowisko zajęte wcześniej przez Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2019 r., III CZP 30/18, w którym stwierdzono, że w sprawach o podział majątku wspólnego wartość obciążenia hipotecznego nieruchomości co do zasady nie wpływa na wartość nieruchomości przydzielonej w wyniku podziału jednemu z małżonków. Przyjęcie istnienia takiej zasady nie może jednak uzasadniać jej „automatycznego” stosowania w każdej sprawie, bez względu na okoliczności konkretnej sprawy działowej. W powołanych wyżej orzeczeniach podkreślono wyraźnie, że mogą wystąpić sytuacje natury podmiotowej lub przedmiotowej uzasadniające

uwzględnienie obciążenia nieruchomości np. takie jak sytuacja osobista lub majątkowa byłych małżonków oraz proporcje wartości obciążenia hipotecznego i wartości nieruchomości. Konieczne było zatem rozważenie przez Sąd dokonujący podziału majątku wspólnego uczestników postępowania szeregu okoliczności, które zostały zupełnie pominięte. Wymaga w szczególności podkreślenia, że ustalenia, których dokonał Sąd pierwszej instancji wskazują, iż obie nieruchomości przydzielone w wyniku podziału majątku dorobkowego byłym małżonkom mają zbliżone wartości, znacznie różni się natomiast wysokość ich obciążenia z tytułu kredytu bankowego. Nieruchomość przyznana w wyniku podziału wnioskodawczyni jej obciążona hipoteką zabezpieczającą kredyt bankowy udzielony we frankach szwajcarskich w wysokości 118 106 franków, a nieruchomość przyznana uczestnikowi postępowania zabezpiecza kredyt w wysokości 116 590 zł, co wskazuje, że zadłużenie, które zobowiązała się spłacać wnioskodawczyni jest kilkakrotnie większe niż to, które ma spłacać uczestnik postępowania. Sąd Okręgowy orzekając w lipcu 2019 r. nie wziął pod uwagę, że zaskarżone apelacją postanowienie zapadło blisko dwa lata wcześniej i w związku z tym należało uzupełnić ustalenia Sądu pierwszej instancji. Na dzień orzekania przez Sąd Okręgowy nie została ustalona ani aktualna wysokość kredytów bankowych zabezpieczonych hipotekami, ani też wysokość spłat kredytów dokonanych przez uczestników postępowania po ustaniu wspólności majątkowej. Sąd Okręgowy nie ustalił także wysokości aktualnych dochodów uczestników postępowania i ich możliwości majątkowych. Tego rodzaju ustalenia miały zaś istotne znaczenie dla rozważenia, czy w rozpoznawanej sprawie zachodziły ważne względy nakazujące uwzględnienie wysokości obciążenia hipotecznego nieruchomości podlegających podziałowi.

Z tych względów skarga kasacyjna była uzasadniona i zaskarżony wyrok podlegał uchyleniu na podstawie art. 398¹⁵ § 2 k.p.c.